

Na koncu pa se avtorica posveti predstavitev ženskih akterk, ki so zaznamovale antropološko in etnološko raziskovalno dejavnost, žensk, ki so bile prvenstveno raziskovalke in akademičarke, ter ženskam, ki so kot žene sledile možem-raziskovalcem in popotnikom in so "skozi stranska vrata" prišle v zgodovino etnografskih pisateljic. Omenjenim je skupna neposredna terenska etnografska izkušnja kot nasprotje etnologom "v naslonjačih". V tem okviru so predstavljene biografije in popotniške izkušnje Margaret Mead, avtorice znamenite terenske študije Dozorevanje na Samoi, Elizabeth Warnock Fernea, antropologove žene, ki je s svojo etnografsko knjigo zaslovela v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, Laure Bohannon, avtorice romana Vrnitev k smehu, ki je nastala kot rezultat njene terenske izkušnje v Nigeriji, ter druge. Slikovito monografijo zaokroži skupek izsekov iz popotniških dnevnikov avtorice Irene Weber, ki so nastajali v obdobju 1993 - 2003 na območjih Bejruta, Zahleja, Maroka, Libanona, Turčije, Mehike in drugod. Sočni in slikoviti opisi krajevnih vonjav, barv, hrane, začimb in drugih posebnosti bralca/ko napeljejo na misel, da bi (ponovno) poiskal svoj popotniški nahrbtnik.

Franc TRČEK

Janez Strehovec

Umetnost interneta: umetniško delo in besedilo v času Medmrežja

Študentska založba, zbirka Koda, Ljubljana 2003, str. 350, 7.900,00 SIT (ISBN: 961-6446-35-5)

Opazovalci, uporabniki in (so)ustvarjalci umetniških del v času Medmrežja smo se kar nekako navadili, da nas o najnovejših dognanjih na področju praks in tudi na področju teoretskih konceptualizacij že od začetka devetdesetih v svojih člankih in monografijah informira Janez Strehovec. V zadnjih nekaj letih pa je ta vir informacij nekako poniknil in pojavila so se vprašanja o tem, kje je in kaj počne naš informator. Tisti, večji klikanja, smo odgovore dobili v Medmrežju v obliki njegovih referatov, ki so se predvsem ukvarjali s problematiko teorije internetne besedilnosti. Odgovore vsem ostalim pa avtor podaja v svoji novi monografiji Umetnost interneta: umetniško delo in besedilo v času Medmrežja.

Gre za monografijo, ki se predvsem posveča teoretskim problemom sodobne novomedijske oziroma predvsem digitalne umetnosti. Te problematike se avtor loti s še bolj izrazitim fenomenološkim pristopom, kot je bilo to značilno za njegova prejšnja dela. Svojo odločitev utemelji tako na ravni osebnostnega fenomenološkega teoretskega razvoja, pri katerem izhaja iz Hartmannove estetike, kot tudi na ravni pomanjkljivih pristopov kulturnih študij pri obravnavi v delu predstavljene tematike.

S svojo fenomenologijo umetnosti Medmrežja, ki "ne favorizira nobenega razreda bitnih modalnosti", avtor v novi monografiji dokaj gladko prehaja med teorijo današnje umetnosti, ki je po Strehovcu metaforično "v sedanjosti mutirala v verzijo 3.5", ter splošno teorijo estetizirane družbe vmesnikov, ki jo lahko živimo kot "resničnost v verziji 6.1". Ta gladkost prehodov se bralcu na površini kaže kot lahkotna potopitev v količinsko kar obsežno pokrajino bese-

dila. Pokrajina se bralcu, ki je že udomačen v avtorjevem stilu ter "teoretskih napravah", zdi v primerjavi s predhodnimi knjigami-pokrajini bogatena. Po okusu toka besed je prvi vtis zvedavega bralca ob srečanju z besedilom ugotovitev, da je ob baudrillarovsko-viriliovskim priokusom v novem delu dodan še izdaten ščepec Blanchota in Benjamina ter, sicer bolj obrobni, a za razvoj teoretskih naprav verjetno ključnih pomislekov v stilu Friderica Jamesona.

O čem nam torej govori Strehovec v svojem več kot tristo strani obsegajočem delu? Predvsem nam na kar se da kompleksen način poskuša pojasniti ne le ontološke, ampak tudi kulturno-produkcijske ter širše družbene dimenzije postartefaktnih "kot-da-umetniških-del", ki pretežno nastajajo v digitaliziranih oblikah. V svojih razlagah izhaja iz bistvenih obratov, ki so hkrati značilna tako za sodobno umetnost kot tudi za strukturacijska načela družb informacijskih tokov. Gre za prehode v rizomatsko mozaično logiko poudarjene performativnosti in interaktivnosti uporabniku prilagojenih (umetniških) storitev. Ti paradigmatični premiki niso značilni le za umetnost v ožjem pomenu, ker so identična strukturacijska načela hkrati tudi načela novih ekonomij in politik. Za vsa navedena področja je značilna digitalizirana hiperrealnost, ki s tem, ko prinaša nekaj, kar je bilo pri umetnosti artefaktov še del večplastne strukture umetniškega dela, na površje. Gre za poudarjeno estetiko bližine, za "taktilne labirinte", ki nas s tem, ko globino zrcalijo na površini, silijo v "deteritorializirano gledanje očesa".

Čeprav nas Strehovec v svojih poskusih opisa paradigmatičnih sprememb zopet postavlja v zanj že značil-

ne pokrajine virtualnosti globalnih borznih tokov ter deteritorializiranih politik, kar deluje zvestemu bralcu že nekoliko "zlajnano", je ravno to poudarjanje nove optike aktivnega uporabnika, ki mora "z očesom v dlani" biti večš premikanja v pokrajinah približane sedanjosti, ključno za razumevanje nujnosti oblikovanja novih teoretskih naprav, novih vozil, ki nam omogočajo razumevanje in konceptualizacije pestrosti praks kulture vmesnikov. Ob že omenjeni umetnosti 3.5 in realnosti 6.1 avtor razvija koncepte, kot so kot-da-umetniško delo, umetnostna storitev, komunikacijska funkcija umetnosti, hektivizem, deteritorializacija čutne razsežnosti umetnosti, čut za igro, tekst-zanka, interaktivno in strojno branje, beseda-podoba-telo, besedilne pokrajine, besedilni digitalni morf, tekst kot odprti sistem, zaznava 4.7 ipd.

Ta vozila, od katerih nekatera poznamo že iz avtorjevih predhodnih del, ki nam jih Strehovec ponuja za konceptualna potovanja skozi pokrajine umetniških praks Medmrežja, avtor uporabi v petih poglavjih pri obravnavi nove umetnosti kot umetniške storitve, fenomenološke estetike novih medijev, teoriji internetske besedilnosti, obravnavi računalniških iger ter temnih straneh Medmrežja. Poglavja se razlikujejo tako po obsegu kot po, če uporabim avtorjeve teoretske naprave, prehodnosti od zaključnega teksta k tekstu-procesu. Zlasti za daljši poglavji o novi umetnosti ter teoriji internetske besedilnosti je značilno, da se nam skozi tekst kot zanko (prepogosto) vračajo enaki pasusi, ki delujejo utrujajoče, če se besedila poskušamo lotiti na akademsko klasičen linearni način in so tudi, ko se sprehajamo poljubno skozi tekst-pokrajino in si oblikujemo svoj

tekst-proces, ta ponavljanja moteča. Očitno je ta stilistična nerodnost posledica dejstva, da je monografija (verjetno) narejena po načelu "kopiraj, odreži, prilepi", izhajajoč iz že objavljenih referatov ali osnutkov zanje. Ob nekoliko doslednejšem uredniškem posegu bi knjiga-pokrajina, ki je pred nami, gotovo izgubila na četrtini obsega, a bi s tem gotovo postala privlačnejša in udobnejša teoretska naprava.

Če se v zaključku recenzije vprašam, kje je presežek novega dela, lahko rečem, da je - ob že znanem iz predhodnih del avtorja - presežek ravno v fenomenološkem vztrajanju na analizi drugačnosti aktivne "publike" ter nesamoumevnosti sodobne umetnosti, ki se kaže predvsem kot področje preigravanja različnih modelov komuniciranja s strani t.i. muzejev sodobne umetnosti v procesih produkcije "kot-da-umetnosti". Ob duhovitih opisih avtorjeve lastne udeležbe v družbi vmesnikov, kjer zlasti izstopa njegova mazohistična uporaba kolesa kot vmesnika za spoznavanje povečane realnosti Ljubljane, pa je ključna kakovost dela v opozarjanju na bele pege prevladujočih modnih teoretiziranj.

Gre za cel sklop razvojno pomembnih vprašanj za področje umetnosti v ožjem smislu kot tudi za bodoči razvoj družbe vmesnikov in povečane realnosti nasploh. Gotovo je eden od ključnih problemov estetizirana nastlanost informatiziranih grajenih habitatov in umetnih svetov, kjer se kopicijo trivialni vektorji informacij-smeti, kar nam onemogoča gladke vožnje skozi digitalne pokrajine. Še bolj ključno je vprašanje redukcije globine na račun estetizacije obogatene sedanosti, kjer se za lepoto površine in enostavnostjo prehodomorfa skrivajo nova deteritorializirana

gospostva. Ta gospostva so prisotna tako v sistemih produkcije "kot-da-umetnosti", ko muzeji in kustosi odločajo, katere digitalne pokrajine bodo zasedale družbeno mesto umetnosti, kot tudi v sistemih produkcije teorij, kjer kljub deteritorializaciji družbe vmesnikov ostaja izrazita anglosaksonska prevlada pogosto prav bebavih, a "pravih-teorij". Uprizarjanju dogodkov se pač ne more izmakniti "mainstream" sfera teoretske produkcije, ki je pač le sestavni del nove ekonomije.

Kljub dejstvu, da je ob praksah, ki nam jih predstavlja Strehovec, tudi teorija, ki poskuša ne le razumevati, ampak tudi soustvarjati te prakse in podobe novih umetniških in tudi pogosto civilnodružbenih aktivizmov, še v "beta fazi", bi delo dodatno pridobilo na kakovosti, če bi avtor ta problemska vozlišča poskušal razvozlati v obliki bolj razvitih (vsaj hipotetičnih) "teoretskih naprav". Ob tem pa bi tudi kritika slovenskega kulturnega prostora, s prevladujočo kombinacijo "nacionalliteratstva" in "japicifiranega literatstva" ter togosti akademske sfere s tem razvojem, pridobila na teži. Povedano drugače, po ducatu let, ko nas je Strehovec kot DJ informiral o paradigmatičnih premikih, bi si zvesti bralci mogoče želeli, da se DJ prelevi v MC, a pustimo kolesarju njegovo pot in mogoče nas v bodoče presenetiti.

Maša FILIPOVIĆ

Srečo Dragoš, Vesna Leskošek

Družbena neenakost in socialni kapital
Mirovni Inštitut, Zbirka Politike,
Ljubljana 2003, str. 91, 2.900,00 SIT
(ISBN: 961-6455-07-9)